

41. **Brocky Károly (1807-1855)**

Medgyasszay István leányai, 1835.

Olaj, vászon, 61,5 x 71,5 cm,
Jelzés nélkül

Medgyasszay István fiai, 1835.

Olaj, vászon, 63 x 72,5 cm,
Jelzés nélkül

VÉDETT

Reprodukálva:

- Szíj Béla: A műtárgy-meghatározás elvi és gyakorlati feladatairól, Művészet, 1981/6, [10].
- Lajta Edit: Brocky Károly 1807-1855, Budapest, Képzőművészeti Kiadó, 1984., 2. és 3. színes képek.

Kikiáltási ár: 3 500 000 Ft

Brocky Károly: Medgyasszay Ottilia arcképe, 1833.

Brocky Károly két lappangó ifjúkori remekműve

Közel másfél évszázados lappangás után bukkan elő Brocky Károly e két csoportportréja. Noha az ekkor Bécsben tanuló festő és a Medgyasszay-család kapcsolata már korábban is ismert volt (Hoffmann, 1921.), e szíjat csupán egy elpusztult ol-tárkép és három különálló családi portré igazolta. A Medgyasszay-gyerekekről készült kettős csoportportré az 1980-as évek elején magántulajdonból került elő. A szignálatlan festményeket Ottilia és Zsigmond korábbi ismert képmásai nyomán a Magyar Nemzeti Galéria munkatársai azonosították Brocky Károly műveként (Szíj, 1981.). A két festmény ezt követően bekerült Lajta Edit posztumusz megjelent Brocky-monográfiájának kiegészített oeuvre-katalógusába. Két évtizeddel ezelőtti felbukkanásuk ellenére a festmények sem akkor, sem később nem szerepeltek kiállításon.

Bécsi tanulóévek

A Temesvárott született, gyermekkorának egy részét vándorszínészek között töltő Brocky Károly első mestere Melegh Gábor, hazai biedermeier festészetünk kiemelkedő alakja volt. Brocky tizenhét évesen a bécsi Képzőművészeti Akadémián folytatta tanulmányait, ahová 1825. áprilisában iratkozott be. Az akadémián töltött évek alatt elnyert számos díj bizonyítja kivételes képességeit, melyek kibontakozásának még a folyamatos nélkülözés és létbizonytalanság sem szabhatott gátat. Tanulmányai befejeztével, 1833-ban önálló műtermet nyitott a császárvárosban s főképp portréfestéssel foglalkozott. A korszak elvárásainak megfelelően készített miniatűr arcképeket, finoman kivitelezett akvarelleket és olajfestményeket is. Megbízói főként a pest-budai és bécsi polgárság köréből kerültek ki. A fiatal művész bensőséges baráti kapcsolatban állt a Bécsben élő Medgyasszay István kereskedővel és családjával is, akinek nyolc gyermekét Brocky 1835 körül két festményen örökítette meg.

A Medgyasszay-család tagjairól készült portrék

„A képek, melyeket e család különféle tagjairól készített, Brocky fiatalkorának legszebb munkái közé tartoznak.” (Hoffmann, 1921., 350.) Brocky Károly kevés számú fiatalkori művei közül, mind kvalitásuk, mind pedig ritkaságuk okán is kiemelkednek a Medgyasszay-család tagjairól 1830 és 1837 között festett portrék. Medgyasszay Istvánt és nejét ábrázoló képmását 1937-ben, a Múcsarnok reprezentatív biedermeier kiállításán láthatta a nagyközönség (katalógus: 187.). A gyermekekről készült portrék sorát a legidősebb fiú, Zsigmond elefántcsontra festett miniatűr arcképe (1830., Magyar Nemzeti Galéria; Lajta 1984., 6. színes kép) és a legkisebb leány, Ottilia akvarell képmása (1833., Magyar Nemzeti Galéria; Lajta 1984, 4. kép) nyitja meg. Az itt bemutatott és időrendben következő két olajfestményen a Medgyasszay-család leány- és fiúgyermekei jelennek meg. E művek elkészülte a lányokat ábrázoló festmény hátoldalán megjelenő felírat alapján 1835-re tehető. A leányok nevei balról jobbra: Kornélia, Emilia, Ottilia és Friderika. A fiúk nevei, a leghátul álló, dombszélnek támaszkodó Zsigmond kivételével nem ismertek. További ide kapcsolódó portrék a legidősebb leányt, Kornéliát ábrázoló gyönyörű, magántulajdonban lévő olajfestmények, melyek közül az egyik 1836-ban készült (Lajta 1984., 16. kép), a másik, Kornéliát menyasszonyi ruhában ábrázoló kép pedig 1837-ből való (Lajta 1984., 17. kép). Kornélia, Brocky Károly egyik legkedvesebb bécsi barátja, Kolbenheyer Móric előbb eperjesi, majd soproni evangélikus lelkésznek lett a felesége ez utóbbi portré elkészültének évében.

A biedermeier gyermekportré

A Habsburg Birodalom abszolutista irányítása polgárait kirekesztette a közügyekből, a szabad cselekvés egyedüli menedéke a magánszféra maradt. Mindez nagyban felértékelte a családot és az otthonot. A korszak embere szívesen festette magát szolid, jólétet sugalló, rendezett otthonában, családjá körében. Éljenjárt e téren I. Ferenc császár, akit a korszak neves bécsi arcképfestői többször megörökítettek né-

pes rokonsága körében. Újfajta polgári értékrend érhető tetten e csoportképeken, ahol a merev társadalmi hierarchiát felülírja a kölcsönös gondoskodás és szeretet kifejezése. A biedermeier értékrendjében a család olyan elemi összetevőként jelent meg, amelyen az egész társadalom szilárd felépítménye nyugodott. Ilyenformán a rokoni összetartozás, harmonikus családi együttlét az erényes polgári létezés alapját jelentette.

Különös figyelem hárult ebben a helyzetben a „jövő ígérété” hordozó gyermekekre. Amit korábban a gyermek fogyatékosságnak, vagy tudatlanságának tulajdonítottak az a felvilágosodás majd a romantika értékrendjében szűzies romlatlansággá és büntelen erénnyé nemesült. A művészek és bölcselők gyermek-kultusza a 19. század első felében már a mindennapi életben is meghozta gyümölcsét. Európa szerte kényelmes, bő ruhák, ötletdús játékok, színes olvasókönyvek és praktikus bútorok jelezték, hogy a korszak már megkülönböztetett figyelemmel fordult a gyermekek felé. Noha az utódokat már a barokkban is gyakorta megörökítették, a gyermekportrék iránti igény az 1800 utáni években rohamosan növekedett. A biedermeier gyermekarcképek szereplői már nem mint „kis felnőttek” jelentek meg, hanem eleven, természetes módon, otthonukban, kertjükben, játékaikkal, családjuk körében kaptak helyet.

Brocky Károly portréi a Medgyasszay-gyerekekről

Brocky Károly arcképein a Medgyasszay fiúkat és lányokat két külön festményen örökítette meg. Megoldása összhangban volt a közgondolkodással, amelyben a társadalmi nemi szerepek szétválasztása mind erőteljesebben jelentkezett. A társadalmi elvárások szintjén ezt tükrözte a „fiús” és „lányos” viselkedésmód és műveltség mind erőteljesebb elkülönülése, de tárgyi részleteiben mindez megfigyelhető Brocky festményein a gyermekek jellegzetesen eltérő öltözetében, hajviseletében, játékaiban, valamint testtartásában is. A lányokat rózsabokrok övezik, s a legkisebb, Ottilia ölében az ártatlanság szimbóluma, egy galamb pihen. A fiúk eleve nebb csoportját lepkefogó öccsük vezeti be, míg a bal szélén ülő bátyja épp egy mókust etet. A legidősebb fiútestvér, Zsigmond szellemi érettségét a kezében tartott csukott könyv jelzi. A két csoport egyazon tágas, levegős tájban mozog. Környezetük nem pusztán festői háttér, hanem a képek tartalmát is gazdagító elem, hisz felidézti Théodore Rousseau, a reformpedagógia atyjának azon gondolatait, hogy a gyermek nevelésének legértékesebb eszköze nem a betűk avas tudománya, hanem maga a végtelen gazdagságú természet.

Brocky Károly kettős csoportportréja mintegy összegzi a korszak magyar arcképfestészetének forrásait és törekvéseit. Modelljeit angol mintára a szabad természetben helyezte el. A század arcképfestészetének is irányt szabó angol portretisták, a Bécsben is nagyra tartott angol Reynolds, Gainsborough és Lawrence hatása az enyhe pírral élénkített bájos arcok megformálásán is tetten érhető. (Alig egy évtizeddel később Brocky e nagymesterek örökébe lépve, ünnepelt és keresett portréfestővé vált Angliában.) Ám az angol példa ekkor még bécsi közvetítéssel jutott el a magyar festőhöz, hiszen az 1830-as években Bécsben is oly nagyszerű arcképfestők dolgoztak, mint a Magyarországon is sokat foglalkoztatott Friedrich von Amerling, Josef Kriehuber, Peter Fendi vagy Georg Waldmüller. Brocky komoly mesterségbeli tudással hangolta össze a két kép alakjait. A lányok szabályosabb, lágy vonalú csoportját a fiúk eleve nebb társasága ellenpontozza. Az alakok képi ritmusát – a németalföldi barokk csoportarckép mesterei nyomán – gesztusok, tekintetek finoman összehangolt füzére teremti meg. A kompozíció egészének nagyvonalú, mozgalmasságát a részletek aprólékos kidolgozása egészíti ki. A portrékat életképi elemekkel gazdagító apró cselekmények sora egyben jellemzi is a Medgyasszay-testvéreket, akik Brocky festményein olyan összetartozó közösségként jelennek meg, amelynek tagjai egyúttal önálló egyéniségek is. Brocky Károly évtizedek óta lappangó festményei joggal tekinthetők a magyar biedermeier arcképfestészet ékköveinek.

Révész Emese – Rum Attila

Brocky Károly: Medgyasszay Zsigmond arcképe, 1830.